

## **Бог не допоможе**

**КУПИТИ**

## Про книгу

«Бог не допоможе» - перша прозова книга одного з найцікавіших представників сучасної хорватської літературної сцени Марка Поґачара. 11 історій написані особливим метафоричним стилем, знайомим українському читачеві з поетичної збірки автора «Людина вечеряє в капцях свого батька» .



МАРКО ПОГАЧАР (1984, Спліт) – хорватський поет, прозаїк, есеїст. Автор п'яти поетичних збірок, п'яти збірок есеїв і збірки оповідань. Уклав антологію «Хорватська молода лірика - 2014». Редактор літературного часопису «Quoqum» і двотижневика «Zarez», присвяченого культурним та суспільним подіям, співредактор порталу «Proletter». Був стипендіатом фундації Civitella Ranieri, Passa Porta, Milo Dor, Brandenburger Tor, Literarische Colloqium Berlin, Internationales Haus der Autoren Graz, Krokodil Beograd, Récollets-Paris, Literaturhaus NO, Poeteka Tirana та ін.

Лауреат хорватських та міжнародних премій за поезію, прозу та есеїстику. Його твори перекладено тридцятьма мовами.

Поетичні збірки: «Смерчі над Сента-Крузом» («Pijavice nad Santa Cruzom», 2006), «Послання звичайним людям» («Poslanice obicnim ljudima», 2007), «Предмети» («Predmeti», 2009), «Чорний край» («Crna pokrajina», 2013), «Земля Земля» («Zemlja Zemlja», 2017).

Збірка оповідань «Бог не допоможе» («Bog neće pomoći», 2012).

Збірки есеїв: «Атлас голосів» («Atlas glasova», 2011), «Юготон запалює!» («Jugoton gorí!», 2013), «Контурна карта» («Slijeva karta», 2016), «Бунт охоронців / Читати вночі» («Pobuna čuvara / Citati noću», 2018).

Марко Погачар

БОГ НЕ ДОПОМОЖЕ



Марко Погачар

# БОГ НЕ ДОПОМОЖЕ



ISBN 978-617-614-223-2



9 786176 142232



Марко Погачар

# БОГ НЕ ДОПОМОЖЕ

З ХОРВАТСЬКОЇ ПЕРЕКЛАЛИ МАР'ЯНА КЛИМЕЦЬ І НАТАЛІЯ ХОРОЗ



УДК 82-94+93/94  
П 43

Погачар, Марко

**Бог не допоможе** / Марко Погачар ; пер. з хорв. Мар'яна Климець і Наталії Хороз. – Чернівці : Книги – XXI, 2018. – 144 с.

ISBN 978-617-614-223-2

«Бог не допоможе» – перша прозова книга одного з найцікавіших представників сучасної хорватської літературної сцени Марка Погачара. 11 історій написані особливим метафоричним стилем, знайомим українському читачеві з поетичної збірки автора «Людина вечеряє в капцях свого батька».

УДК 82-94+93/94

Видання здійснено за підтримки  
Міністерства культури Республіки Хорватія, м. Загреб



Жодну частину з цього видання не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва.

Copyright © Marko Pogačar, 2012

ISBN 978-617-614-223-2

© Книги – XXI, видання українською мовою, 2018

© Мар'яна Климець, переклад, 2018

© Наталія Хороз, переклад, 2018

© Анна Стьопіна, обкладинка, 2018

Усі права застережено

Іві, яка справді допомогла

The dead are notoriously hard to satisfy.

*Jack Spicer*

## Зміст

<b>Я убивав . . . . .</b>	<b>9</b>
<i>(переклад Мар'яни Климець)</i>	
<b>Натиски, сходи . . . . .</b>	<b>16</b>
<i>(переклад Мар'яни Климець)</i>	
<b>Піцмайстер, який у роті носив смерть . . . . .</b>	<b>29</b>
Чотири описи кімнати	
<i>(переклад Наталії Хороз)</i>	
<b>Любов опісля . . . . .</b>	<b>36</b>
<i>(переклад Наталії Хороз)</i>	
<b>Пліснява . . . . .</b>	<b>52</b>
<i>(переклад Наталії Хороз)</i>	
<b>Правило Ейнштейна . . . . .</b>	<b>67</b>
<i>(переклад Мар'яни Климець)</i>	
<b>Медитації у скруті . . . . .</b>	<b>75</b>
<i>(переклад Мар'яни Климець)</i>	
<b>Огляд про колекціонерів птахів . . . . .</b>	<b>89</b>
Puzzle story	
<i>(переклад Наталії Хороз)</i>	
<b>Літера . . . . .</b>	<b>118</b>
<i>(переклад Мар'яни Климець)</i>	
<b>Голос . . . . .</b>	<b>125</b>
<i>(переклад Мар'яни Климець)</i>	
<b>Сон про дно . . . . .</b>	<b>132</b>
<i>(переклад Мар'яни Климець)</i>	

## Я убивав

– Волосся я лишився літом 1943-го, коли мав дев'ятнадцять. Не впів оглянутися, як став голомозим, *si señor*. Якийсь час ще було пару волосин, а тоді – все: гладкий, як немовля, красень, хоч картину малюй! – казав він. – І то найліпше, що зі мною сталося, хлопче, от що я тобі скажу, – додав чоловік, складаючи вчетверо від частого складання розпарцельовану хустинку (сітка паралельних і вертикальних ліній, п'яні поля шахівниці) і засуваючи її у кишеню картатого піджака; картатого, як скатертина в піцерії чи ковдри, що їх роздають чорношкірим.

Якби погляд зібрався помандрувати, здіймаючись над плечем чоловіка, аж до кінця своєї траєкторії, туди, де вона завершується небом, ясным і гладким, мов салатниця, то, не доходячи до неба, перечепився б за бетонний будинок на вісім поверхів. Під самим небом, навіть певною мірою в ньому, погляд би пересік голі гілки платана, які, задивлені й заслухані (чи не чути тихого пульсування), неспростовно віщували, що зима наближається до кінця. Та хлопчик не дивився

угору. Переносячи вагу тіла з однієї ноги на другу, він витріщався то на носаки своїх підбитих хутром чобітків, то на голомозе блискуче тім'я чоловіка, який жував, а тоді ковтав темряву.

– Так воно, хлопче, було, йшла війна, – сказав він, заставляючи дим виходити носом і зникати. У поле зору хлопчика потрапили горобці, вкриті дрібним орнаментом, подібні на вовняні шкарпетки, від яких страшенно свербить шкіра. На під'їзній доріжці з мопеда зліз поштар, на одному з вищих поверхів блиснули білі балконні двері.

– Не було всяких водичок, препаратів. Я мав чотирьох братів.

Ціпок з гумовим наконечником націлівся у бік столів, поверхню яких вкривав різьблений візерунок шахівниці. Коліна під ними виказували неприродний неспокій (або природний, коли смерть недалеко).

– Один ше живий, *si, señor*. Він добре грає в шахи, та що там казати, шахіст він знаменитий. І всі четверо були, як я. Наш старий міг грати з нами в бочче!, *si*. І всі пішли до наших. До нашого фіурера.

За столами, намагаючись випередити рух стрілок секундоміра (хлопчик міг бачити, як вони фатально відбивають секунду за секундою) двоє сімдесятирічних робили переважно неправильні ходи. Він дивився, як вітер котить бляшанки з-під кока-коли по кам'яних плитах і рідкій траві, здійсмає у повітря хмарки куряви, а думки їхні були занадто тихі, аби їх можна було почути.

– Решта троє тоже непогано собі пожили, добрі роки! Уяви, скільки батько зекономили на циркульнику! Машину можна би було купити! – сказав він.

Він підніс вказівний палець, зволожений слиною, і той, висхлий на тріску, зажив своїм життям у хлопчикових

очах, на тон холодніших, аніж синя, до горла застібнута зимова куртка, в яку був зодягнений.

– Бура<sup>2</sup>, – прошепотів він. – Вони нічо не тямлять, оті в телевізорі, кажу тобі. Нічогісінько!

Хлопчик поклав під ноги м'яч, що тримав під правою пазухою, подумавши про те, наскільки голова чоловіка, який говорить, схожа на цю круглу річ, а може, на яйце чи на зображення землі, що показують у початкових титрах фільму – лише кольори інші.

– Ти ніколи не облісієш, я знаю. Я знаю твого батька, – сказав він. – Нічо в вас з таким волоссям не виїде. Це африканське. Тому з неграми стільки клопоту, *сі, сеїор*. Бо в них забагато волосся.

Хлопчик, не роздумуючи над сказаним, пропускає крізь пальці світлі кучері, можливо, надто довгі для шестирічної дитини такого зросту. Запах смоли у гілках забиває йому ніздрі, ніби клапті хустинки, коли з них сочиться кров, клапті, що згодом проковтне каналізація або якась їхня особиста ніч, котрої ніхто не чекав.

– Я знаю твоїх батька й матір, як не знати, ти не маєш добрих генів! – вигукує він і спрямовує довгий погляд на шахістів. Тоді, кинувши недопалок, затоптує його п'ятою, аж поки не заганяє повністю в землю. Праву руку засуває глибоко у кишеню штанів з коричневого вельвету. На колії розповзлася пляма від напою з дикої айви, хоча це могла бути й сеча. Вона вже набрала форми Норвегії, та він бачить лише, як кінь їсть королеву.

– Чим я тільки не займався, шо не робив, я був найкращим, і волосся мені не заважало. Ти мене не знаєш, я жив далеко. Ти там ніколи не був. А я знаю твого діда. І бабу. Хе-хе, вона була наша, *сі, сеїор*, – сказав він, дмухнувши на розкриту долоню, – її також нагло побрили, це було давно, ти не знаєш, – сказав він, – по *самісіньку* шкіру, – й посміхнувся. Північний вітер

ворушив листям подорожника, мертвими травинками між кам'яними плитами, тінями і мальвами, які не переставали цвісти.

– Повідають, що я різав свиней – *siii*, кажу я, – я і це робив.

Хлопчик водив м'ячем по калюжі, яка утворилася після ранкової зливи. Обертав його носакочком чобітка, намагаючись добитися такого ж ефекту, як у фонтані, що він бачив у приміщенні банку на Фруктовій площі. Та ніщо не могло змусити текти воду.

– Але свиня добра тільки тоді, коли вона без шерсті. Коли її добре обсмалють і вишкребуть. І їй-бо, заберуть оте вниз, – прошепотів він, – *пісюна*. Але я тобі того не казав. Ти то чув не від мене.

Хлопчик слухав, але не чув. Йому захотілося, щоб температура впала, щоб вода у калюжі замерзла і щоб м'яч залишився ув'язненим у льоді, як Волт Дісней, але його власний і круглий.

– Генерале, кликали мене, генерале! А я ніколи не був генералом. Ти мене не знаєш, правда, ти ще дуже малий.

Чоловік подивився на годинник, а тоді на хлопчика, на годинник, на хлопчика. Дитина закотила рукав зимової курточки синього кольору і порахувала цифри на своєму зап'ясті. Небо мчало прямо у позолочений старовинний годинник на чорному ремінці, втричі більший, ніж рука. Все було гаразд. Він припустив, що цифри обом говорять те саме, але упевненим, однак, бути не міг. Чоловік, який ворушив губами, був незрівнянно старшим – хлопчик не знав, як у такому разі працює система цифр.

– Я багато кого вбивав. Та зараз то не важливо, тепер то не рахується. А жінки мене любили, я три рази женився. Розраховувалися свині, – сказав він. – Жінки так

найбільше люблять. Кров і коли ти лисий, *si, señor*. Вони від того сходять з розуму.

Чоловік підняв щіпок у знак прощання. Шахісти, з набряклими від фігур кишнями, покидали чорні і білі поля, транспорт буяв, мінився барвами, перетікав, ніби шоколадний пудинг, з головної дороги на порожні бічні вулиці. Чоловік плюнув їм услід. Поштар сів на мопед. Він сплюнув ще раз, бо вважав, що шахісти лихі, але поштарі – ще гірші.

– Як немовля, кажу я, – мовив він і пройшовся долоною по голому тімені. – Красень, хоч картину малюй, і чим не святий? Хе-хе.

Плями на шкірі голови перекочувалися, як п'яні калюжки нафти, як пікселі на пожухлій шкірі, що нахваляються перейти в довколишнє повітря, загрожують зимовій різкості.

– А я убивав, так, убивав. І що? – сказав він.

Хлопчик витріщався на плями. І на скло годинника. Циферблатом рухалися білі хуткі хмарки, повітря було сухим: так зима заштопує рани на тілі міста, щойно звідти щось вистромиться. Рука в кишені, чобіт на м'ячі, м'яч у воді. Вода є просто водою. Якщо випростати руку, можна її торкнутися; вітер відносить бляшанки, відносить думки. Пахне подорожник: коли його покласти на рану, виходить гній.

Згори на синю тканину плеча опустилася, відсікаючи останню думку, рука з тонкими кощавими пальцями. Нігті, вкриті шаром оранжевого лаку, – рій збожеволілих світлячків – з неймовірною швидкістю виводили у його очах непрості фігури; покриття могло бути вчорашнім або позавчорашнім. Лише через тридцять секунд, коли гра пальців затихла і світлячки кудись поховалися, вона підвела погляд. Попри все, що вона щойно сказала,

хлопчик геть не збентежився. Зрештою, він знав, що колись давно днями плавав у її пупку, як зацукрована вишенька на дні опецькуватої банки.

– Вуйку Младене! Добре, ви тут, він може...

Світлячки знову воскресли, промайнули крізь світлі кучері, приземлилися на край синьої курточки і смикнули її вниз. Хлопчик носакком чобітка вибив м'яч із калюжі: той підкотився йому до ніг. Коли вона знову схилилася, з її капюшона тягнулася увись примарна крона платана. А тоді їхні погляди перетнулися, і крону проковтнула велика синя зіниця.

– Та ну, це дрібниці.

Він витягнув хустинку, розгорнув її, плюнув усередину і знову склав учетверо.

– Як ми, бувало, колись, до війни... А тепер, глянь...

Усмішка явила темні ясна, рідкі зуби, покриті коричневим нальотом диму і минущості, металеві коронки, схожі на драбинки в басейні, які іржавіють у порожніх кутках.

– І який він уже дорослий, яке в нього волосся, косами *ver* вдався в батька, а не в бабу і діда. – Він двічі клацнув запальничкою, пройшовся долонею по тімені, схвилював плями, які зразу ж намірилися кудись утекти: вони збиралися і зливалися в одну, як у Горбачова. Вона подумала: як усе сумно, але могло бути й гірше.

– Бережіть себе, – мовила вона. – Вам не зашкодить. А ми йдемо їсти сарму.

Старий махнув рукою, підморгнув хлопчику, який міцно притискав м'яч. *Свиня*, подумала вона; невиконані шахові ходи визирали з-за куштів, прикриваючись голими гілками. Хтось сів за трубу, і звук, спершу голосний і протяжний, а тоді короткий, уривчастий, відбивався від фасаду, вимальовуючи невидиму звукову решітку.

Вона потягнула його за руку, і вени їй на зап'ясті ледь здулися: якби грали на них, тон був би вищий.

– Попрощайся з вуйком Младеном, – сказала вона. Світлячки знову заметушилися, і хлопчик махнув рукою. Хмари диму, які розганяє вітер, кашель – заїдання внутрішнього мотору – вони лишили позаду; вони йшли до будинку. З чорного бака виплигнув чорний кіт, і голуби вмить здійнялися в повітря. Вона чула, як мчать до землі ліфти, чула космічне гудіння домофона; літери на кіоску відсвічувалися червонувато, жакко, однак було засвітло, аби вона це помітила.

– Дядько зовсім слабій, бачиш, усе волосся вилізло, їм важко ходити, – говорила вона повільно. А світлячки шаленіли.

– Не дуже докучай йому, вони геть хворі, – сказала вона і ще раз подумала: *свиня*. Хлопчик на мить опустив очі й розглядав поля на м'ячі – чорні й білі, дивуючись, як на ньому можуть втриматися вирізьблені фігури: так, як люди тримаються землі?

– Він помре? – зчитала вона запитання з його повільних, упевнених пальців. Подорожник витягував гній на поверхню, з-поміж кам'яних плит, друзок коричневого і зеленого скла; вітер куйовдив його кучері, її волосся майже так само, як куці.

– Хоча б раз, – мовила вона більше для себе (світлячки зачаїлись десь у кишені куртки). – Хоча б раз, – повторила вона, і вітер відніс слова. Тура на G-4, пішак на королеву. Промені сонця били її в чоло, воно ковтало, мов пастка, кожну вільну картинку; йому здавалося, що промені розходяться (як дивно!) з отого м'яча – голої голови чоловіка, з'являються, на якусь мить засяють, як тоді зникають – хтозна-куди.

## Натиски, сходи

Мене звали Джерек, і я наступав на равликів. Саме так. Наступав. На равликів. На мить я зупинявся, змірював істоту коротким поглядом, досвідченим, фіксував п'ятку за кілька сантиметрів від жертви, потім спрямовував край підошви (суміш гуми і шипів, жовтий дріт, кубики і хрести) у небо під кутом приблизно тридцять градусів. Чекав секунду і повільно, з насолодою опускав ногу. А тоді задоволено чавив рештки взуттям – ніби самовіддано, дуже ретельно гасив щойно викинутий недопалок. Звук, який долинав знизу, звук, коли вапняк кришиться на вологому асфальті, я любив більше, ніж усі інші популярні звуки. Ні, це мене не збуджувало. Принаймні не статево. Я просто це любив. Я не дотримувався певного ритуалу, дії не мусили бути послідовними. Деколи я просто через них переступав: навіть не озирався. Ранками, коли я поспішав у бюро, а попередньої ночі падав дощ, небо сходило на тіло. Коли їх було забагато. Тоді я поводився так, ніби грав у незрозумілі класики – порожні й майже змиті слиною і сильним вітром: я ледь помітно петляв, намагаючись

розчавити якомога більше равликів, набрати нічого не вартих хрумких балів. Слизняків без черепашок я зазвичай оминав.

Я мешкав у модульному будинку в низці модульних будинків на горі. За чотири дні мені має виповнитися сорок чотири роки. Номер мого будинку – чотири, і це все, що його відрізняє; жоден інший будинок не мав на собі табличку з номером чотири. Принаймні не самотнім, цілком відірваним від інших цифр, білий на синьому. Якщо цифра взагалі може існувати поза своїм рядом. Відірвано від інших цифр. Вісім років у мене не було роботи, а половину цієї цифри становила кількість почорнілих пломб у моїх зубах; і це було погано. Час від часу я працював на будовах, носив балки і пильнував, щоб бетон не виливався з форми, але більшість часу не робив нічого. Гора була тінистою. Вологою. Над сходами, які з усіх кінців збігали в місто, у все, що люди таємно носять у пальтах і під пазухою, здіймалася стеля лісів. Равликів – куди не глянь, і дощу не треба. Я відчував незвичну приналежність до гори, якусь нездоланну близькість, як Холіфілд до змії, безвухої свині чи доberman з надрізнаними вухами. Ту гору я любив.

Я збирався скористатися фактором несподіванки і встав, щойно задзвонив будильник. Тобто коли я його почув. Бо я не мав права запізнитися. Гроші бюро були мені потрібні, без них я мав недостатньо коштів. Я не зумів нажитися з війни і ненавидів тих, які зуміли. Отож я підвівся; трохи через скруту, трохи спересердя, трохи з праведного гніву. Телевізор зі стишеним звуком набивав голову зображенням. З другого боку стін, дерев'яних, тонких, щось відбувалося: якби мене запитали що, я сказав би: просто ще один день, порожній і глухий, як оболонка, не наповнений

нічим, що варто було б пам'ятати або спробувати забути. Проте мене ніхто нічого не питав. Черепашку гори, в яку мала забратися осінь, величезний рак-самітник, літо потрохи покидало; про це свідчили насамперед кольори гори. Вона ще була здебільше зеленою. Та подекуди зелений вже поступився місцем іншим кольорам – червоному і якомусь, що був схожий на поржавлену трухляву. В місті цього ще не завважувалося. Я ще й тому любив гору: сюди все приходило раніше. А може, запізнювалося? Я не голився. Не щодня. Сьогодні теж. Теоретично я мав достатньо часу. Але, подумав я, підкреслена задбаність не справить найкраще враження на працівниць бюро, так я подумав, хоча не зовсім так, не так буквально. А тоді думку проковтнув туман, туман – вільшанка, її – кішка, й думка безслідно зникла.

– Доброго ранку, – звернувся я до старого зі сусіднього будинку; чоловік, опершись на щось, схоже на палицю для ловлі на птахів (ота, яку намащують в'язкою речовиною і вкопують), стояв на своїй веранді, втупивши кудись погляд. Сусід був старший за мене не менше, ніж на двадцять років, і так само жив сам. Бувало, ми разом пили пиво і коньяк від «Баделя»<sup>3</sup> у корчмі в підніжжі сходів, якраз навпроти трамвайної зупинки. Корчма йменувалася «Чорний син», хоча я жодного разу не бачив там чорношкірого, і, думаю, проведений там час не був би для нього надто приємним.

– Як для кого, – кинув старий і опустив рукав сорочки: червоними і білими квадратами прикрив брудносіру русалку й червове серце туза на тильній стороні долоні, поораній синіми покрученими венами. – Як для кого, – сказав він.

Я не цілком зрозумів, що він мав на увазі, але часу думати про це не мав. Натомість я став спускатися

до трамвайної зупинки, очікуючи, що на мене впадуть сліди давно зниклих реактивних літаків. Сонце стояло низько, та холод приносив мені відряду. Рої дрібної комашні, які влітку набивалися в рот і очі, тепер стрічалися рідше, і це мені теж подобалося. На сходах я не зустрів нікогісінько. Навіть хлопців з району, які тут нон-стоп п'ють пиво, не було, і я задумався про те, де вони є, в той час, коли їх тут нема.

На зупинку я прибув раніше, ніж трамвай. Чи пізніше. Я не міг би твердити з упевненістю, але трамвая не було. Чекаючи на нього, я вивчав вітрину магазину зі спортивним спорядженням. Око якраз зачепилося за гладкий важкий молот для метання, коли на світлофорі загорілося червоне й інтенсивний ранковий рух поставило на паузу. У вітрині, крім молота, який я бачив дуже чітко, я спостеріг і власне обличчя. Темні джинси «Wrangler». Живіт, ще не дуже помітний, при потребі його можна втягнути. Заправлена у джинси джинсова сорочка. Куртка з того ж матеріалу, світло-голуба, протерта біля заклепок на кишнях, де дибить-ся стривожений дикий кінь.

Я не чув, як підїхав трамвай. Велике рухоме відображення стрімко, мов реклама в екран телевізора, прослизнуло у кадр і на мить злилося з моєю подобою; якби не це, я б, імовірно, його навіть не зауважив. Я сів на вільне місце. Якби його не було, я б стояв. Навпроти сидів тип у сонячних окулярах і низько натягнутій кепці. Сонце не було таке сильне, подумав я. Усе це було занадто. Може, йому хтось добряче надавав? Через двадцять з чимось хвилин у чекальні з динаміка (з неба?) пролунало «Джерек», і знову «Джерек», і я, вставши з пластикового червоного стільця, попрямував до дверей кабінету номер чотири; тоді я вже ні про що не думав.

Безперестанна, смертельно нудна, уперта мжичка. Вода, яка витягує з горлянки землі на поверхню стару вологу, більше зволожує, аніж намочує, голову робить важкою, а тіло пухким і м'яким, як ковбаса. Спускаючись до «Чорного сина», я чавив усіх, що їх помічав. Я мав час. А тепер мав і гроші. І не те щоб я мав щось проти тварин, ні, ніколи, думав я собі. Конкретну неприязнь у мене викликав лише ротвейлер газівника з будинку навпроти. Пес пускав слину, гарчав, вигавкував оте своє кляте «Джерек, Джерек». Та з ним я давав раду. В задньому дворі, ніби корал, ніби диявольський феєрверк, здіймався величезний дикий каштан. Плоди, що падали на землю, я складав у картонну коробку, яку зберігав у передпокої – біля парасолі й взуття. У коробці я тримав також рогатку. І стріляв у ротвейлера зеленими кулями – щоразу, як ротвейлер заводив «Джерек, Джерек». Псові рогатка зовсім не подобалася, але я цього й хотів – я аж ніяк не збирався сподобатися. Газівника й оту його я бачив рідко. Зазвичай уночі, при слабкому освітленні, завжди розмитими й нечіткими. Як на заїждженій відеокасеті з порнофільмом.

Старого в «Чорному сині» не було. Жодного знайомого, крім бармена з прозорими водянистими очима, у «Сині» не було. Підлітків, які лупилися в пінбол, я знав тільки з вигляду. Коли вони не грали, пили пиво на лавочках. Чортові нацисти. Фанати. Все, що завгодно, думав я. Вдають зі себе крутих, а насправді нічого, зовсім нічого не розуміють. Круті, час від часу викрикуючи, вдаряли по автоматі зі зображенням жінки на високих підборах, загорненої у замале леопардове хутро. Мабуть, зняте з якогось леопарда-дитинчати, подумав я.

– Подвійне, – замовив я. Бармен підштовхнув до мене пиво і бадель.

– Собі – що хочеш, – сказав я.

Бармен налив собі пива, акваріум в його очах набрав м'якого блідо-жовтого відтінку. В той момент я побачив, як у плитку чашу його черепа справляє нужду чорт. Мені не дуже хотілося розмовляти, але пити самому не хотілось. Тиша й алкоголь не ходять у парі, думав я, тоді надто добре чути, що робиться в голові, кожна думка у ній відлунює вкрай голосно, відбивається, немов кулька в пінболі, до її стінок і видає заглушливий розпарований звук, схожий на отой, коли вістряма ножа ведуть по тарілці; звук, не потрібний тим, хто п'є, – так я думав. Зазвичай тут сидів старий. Він мало говорив, той старий, і це було добре. Пінболісти драгували мене невимовно. Я кілька разів звертав на них довгий погляд. Бармен відмахувався руками; на екрані над дзеркалом плигали картинки; тягнувся один-єдиний звук. Я пив довгими, нечутними ковтками. Чортові фанати. Ідіоти.

– Кляті нацисти, – сказав я. – Вони нічого не тямлять. Анічогісінько.

На квадратну підставку імпортного пива «Guinness» встало нове пиво. Цього разу вітчизняне.

– Підлітки, – мовив він; долонею витер калюжку, яка натекла між ним і склянкою.

– Підлітки. Якби побачили кров, повтікали б, не оглядаючись. До мамочок.

Та я й ніколи не це, ніколи надміру. Перед війною я проводив багато часу в тому ж барі, в чорного сина, якщо так про бар чи про щось подібне можна сказати. Бармен був інший. Старий був той самий, тільки тоді значно молодший. Ці підлітки ще не народилися, а я лупив по отій голій. Я тоді добре грав. Я слухав брейкерсів, «Азру», «Фільм». І «Чорбу»<sup>4</sup>, але про це я потім нікому не зізнавався. Та й на війні я не це,

ніколи надміру. Ніколи не рвався вперед. І все ж я убив. Кількох убив, думав я, намагаючись, проте, зробити так, щоб довкола цієї думки завжди був вільний простір, щоб туди могло пролізти щось інше. Короткою чергою, зі схованки, здалека. Хто я такий, щоб питати, хто я такий, щоб порушити наказ? А одному я вистрілив у голову. І в живіт. Кілька пострілів у живіт. З безпосередньої близькості, у четника; я – Джерек, з яким у село ввійшла й вийшла ніч. Він лежав під моїми чобітьми, оцими чобітьми, найкращими, які я коли-небудь мав, у калюжі крові, і вив. Як ротвейлер газівника, подумав я. Але не «Джерек», «Джерек». І я питав сам себе, куди зникають мертві, чи їх хтось накриє, чи їх розтягнуть свині, чи їх здіймуть угору південні вітри, а потім опустять одного за одним, залишать перед ротами міст і службових виходів з ресторанів? Клятий четник, він поставав перед очима в образі американського співака, який за кілька років через виразку в шлунку продірявить собі таку саму четницьку голову дробовиком.

Підлітки ставали галасливішими, а мої погляди – довгими. Я відчував, як поверхня столу і барний стілець приглушено вібрують щоразу, коли на вулиці проїжджає трамвай. Його драконячий невловимий обрис нечутно плазував склом вітрин, переплітаючись із дещо облізлими літерами, залишаючи по собі в очах лише скинуту шкіру. Мжичка й далі сіялася; по склі, виписуючи меандри, спливали тонкі чумні потічки. Я витріщався на підлітків, які грали в пінбол, на бармена, в німі повідомлення на екрані, у своє миготливе, митями нечітке відображення, зникоме у грі вуличного світла. Я не знав, скільки пива я вже випив, але замовив ще одне. Бармен мив склянки, витирав їх і акуратно складав на квадратну брудно-білу поверхню. Коли трамвай, зупиняючись, дзеленькав, синхронно з ним

дзвеніли склянки. Вібрації, подумав я. Одні вібрації. Я й сам не знаю, в який момент я жбурнув напівпорожню пивну склянку в лисих підлітків. Чи напівповну? Я не був також упевненим, чи я в когось поціливі. Пам'ятаю лише, що підлітки за якийсь час забралися геть.

Мені якось вдалося подолати сходи, на равликів я не звертав уваги. Їх було повнісінько, але я боявся зустріти на площадці підлітків, які мене отаким побачать. Однак ніде нікого не бачив. Ані старого, ані газівника, ані його пса. Єдине, що точно було, – величезний каштан справа від димаря. Замерзлий вибух у моєму задньому дворі, чорна піктограма звіра, а це значить – його підпис.

Наступного ранку будильник задзвонив на годину раніше. Не зі своєї примхи – так я наставив. Напередодні зателефонували з бюро, мали для мене пропозицію. Отож я вирішив ретельно поголитися, то й накрутив будильник раніше. Цього разу я хотів справити враження, гарне, а не таке, що не дбаю про свій вигляд. Я не був недорікою; та думка мене вбивала зсередини, як черга добрих аперкотів; я приходив до тями, і картини блідли й ховалися назад, у нічний туман. Мені зателефонували, і хто я такий, щоб щось питати? Один дзвінок міняє усе. Хоча телефонні будки й зникають, а в мене вдома нема телефона. Ні в кого більше нема телефона, подумав я, хоча всі кудись постійно телефонують, і місто під світлом бубнявіє.

Я голився поволі, пильнуючи, щоб не поранитися. Витерши краплини води з повік, стрівся зі своїм відображенням. Я поставив каву, намастив маслом дві товсті скибки хліба, посипав їх червоним перцем і з'їв. Зернятка перцю на пучечках пальців я, пошкрібшись, втер у чутливу шкіру лица; мене мало пекти, та я втратив чутливість.

Сонце, попри ранкову росу, прогнало більшість слимаків, і це мені не сподобалося. Старого ніде. Зі сусіднього двору пес газівника обгавкав мене своїм «Джерек, Джерек», але рогатки під рукою не було. Я зійшов по сходах, на площадці сплюнув на порожню лавку з розколеними ребрами. Чортові голомозі, подумав я. Трамвайну зупинку минув, не зупиняючись; пішки прямував до зручного, можна навіть сказати, комфортного стільця навпроти миловидної, можна навіть сказати, гарної працівниці бюро. Мені здалося, що вона привітно усміхається до мене. Щиро. Щиріше, аніж потрібно, так, як у порнофільмах усміхаються секретарки перед тим, як величезний, вкритий тату шеф у шкіряному наморднику їм засадить, але не міг бути упевненим, що все це насправді так. Таке от вертілося у моїй голові, поки я ішов Петровою вулицею, містом, яке розмотувалося під моїми ногами, наче килим зі запаморочливим візерунком.

П'ять хвилин я просидів на пластиковому червоному стільці у чекальні. Я чекав, бо що ще можна робити у чекальні? – думав я. Я чекав, коли знайомий металевий голос із неба, з динаміка, розташованого високо, в будь-якому разі ближче до неба, ніж я, оголосить моє ім'я. Він ще не обізвався, голос, хоча восьма уже давно минула. У цій країні тільки смерть приходить вчасно, подумав я. Все так, як має бути, подумав я, хто я такий, щоб перечити? І саме цієї миті знову розкотився голос, звертаючись цього разу до мене. Воно звучало по-іншому, аніж від ротвейлера, оте «Джерек», і ще раз «Джерек», та все ж схоже, тож для сумніву не було місця. Я зірвався зі стільця, збоку здавалося, що був до нього приклеєний проти своєї волі, а голос подарував мені несподівану миттєву волю, ну – і ким був я?

Запропонована робота мені сподобалася; як добре, коли тобі щось подобається, а щось – ні, як усе це

продумано, подумав я. Газівник. Я подумав: смішно. Як той, з будинку навпроти, зі заїждженої відеоплівки. Той, хто не існує. Чи це змінить моє ставлення до його собаки, примари, яка, ніби зіпсута платівка, вигавкує і викавкує моє ім'я? Чи ми тепер вітатимемося сердечніше? Зупинятимемося, щоб поговорити про роботу, випиватимемо бадель, чи що там п'ють газівники, там, у сина? Коли я виходив, у моїй голові, мов електрони у телевізійних катодах, роїлися такі й інші подібні думки.

Я увійшов до «МаріNELли», замовив вітчизняне пиво і бадель. Я ніколи раніше сюди не звертав; проходив частенько, але закладу не помічав. Усередині я МаріNELлу не зустрів. Дуже мені сподобалися вирізані з газети й поміщені в рамки фотографії чемпіонів з боксу на стіні навпроти, їхні відображення, що танцювали в іншому дзеркалі. Щойно минула дев'ята, бармен за стійкою читав тижневий додаток про рибальство і мисливство. Почався сезон оленів. Двоє чоловіків у синіх комбінезонах пили каву поспіхом, опираючись на стійку, яка тягнулася вздовж вітрини.

– Так не годиться, – сказав один із них. – Не годиться. Так зовсім не годиться, це не моя справа, як не крути, але так не годиться. Хлопці її не мають, душі.

Я не сказав нічого. Я допив свою випивку, поклав на барну стійку гладку, тільки раз складену вдвічі й майже нову купюру і вийшов.

Того дня я повторив це у десяти-дванадцяти місцях. Поміж тим на трамвайній зупинці відірвав папірець із пропозицією отримати кредити, зім'яв його і викинув, зайшов у чевапджиніцу<sup>5</sup> за рогом, щоб поїсти. Я не хотів пити на порожній шлунок. Якби я його наповнив, то міг би розпочати все заново, стільки, скільки б захотів. У свій спосіб. В особливий спосіб.

Тіні зливалися з довколишньою темрявою, а небо набрало кольору перестиглих слив і огидних синяків, коли я знову опинився у своїх краях. Старий вже сидів за барною стійкою і курив, коли увійшов я, Чорний син. Бармен лише кивнув. Старий лише кивнув. Підлітків не було видно. І це добре, подумав я. Я б не витримав. Не нині, думав я. Ти ж не отримуєш роботу щодня. Я це знав. «Подвійне», – замовив я собі і старому. Бармен наточив пиво, стишив звук апарата в куті, сів; у його очах плавали неповороткі різнокольорові рибки. Довкола був – Він.

– Робота. Сьогодні вранці я отримав роботу, – сказав я.

Старий кивнув. Бармен підсунув свою склянку.

– Роботу щодня не дістаєш, – сказав старий. – Робота не росте на деревах. Тепер не так, як колись, коли робота кожному. Тепер так: зарадь сам собі, товаришу. Саме так. Колись було не так. Але ти ще її не маєш. То кіт у мішку, – сказав він.

Старий кивнув, бармен ще раз сунув по стійці два подвійні. Було рано, і ніч виповзала з коробки, і смолоскипи сяяли, і трамваї на зупинці зупинялися часто, а з них виходили і заходили люди, натовпи людей, думав я. Бармена я бачив розпливчасто, старого не бачив узагалі. Русалка на його плечі закривавленими іклами відкушувала щораз більші шматки тіла збентеженого червоного туза. Я вже не міг витримати вібрацій стільця, здавалося, я сиджу на якомусь свердлі, ніби на якомусь родео, хоча, подумав я, я ніколи не був на родео. А тим більше не сидів на свердлі; принаймні не в тому значенні.

Я залишив на барі ще одну нову-новісіньку купюру і хитким кроком вийшов у штучне вуличне світло. На зупинці став трамвай, я ж не рухався. Мені здалося, ніби

всередині майнув знайомий. Тип, з яким я був у Банії<sup>6</sup>: він тоді носив зім'яте засохле вухо і запевняв, що власними зубами відгриз його в одного четника. Що він шаленець, упир. Потім я чув, що начебто вухо, замотане у фотографію Ілони Шталлер, він у когось знайшов. Я забарабанив кулаком по склі, але ніхто не оглянувся. Ще якусь мить я дивився услід голубій гусениці, дивився, як вона зникає у невидимому мороці за першим рогом, а тоді повільно рушив до сходів. Я мусив триматися за перила, такою непевною була моя хода, а очима все вишукував слимаків. Я зробив надзвичайне зусилля, відірвався від огорожі, примірився подошвою до тварини і повільно, дуже повільно поставив на неї ногу. На барабанну перетинку ліг отой звук, він підіймався знизу, наче морок, який гостем увійшов у це місто і в ці роки, а ми всі були – і є – його частинками, вільними антифотонами, плямами сліпоти; морок клейкий і глухий, схожий на отвір труби, підвал чи денце склянки. Попри все я почувався добре. Сьогодні я отримав роботу. Таке не щодня трапляється. Сьогодні я переміг.

Щось важке вцілило спочатку в нирки. Спочатку в нирки. Подібно до укусу якоїсь величезної комахи розгорнуло густу драпіровану завісу і заставило мене впасти. Потім ще щось важче, якщо важче існувало, спустилося на мою потилицю. А тоді знову і знову. Однією рукою я продовжував триматися за огорожу зліва, правою прикрив обличчя. За якийсь час мені вдалося вивільнити другу руку. Я відчував, як щось ламає мені хрящі суглобів, фаланги пальців, пробиває плетені лати шкіри та костей і спиняється на зубах. Не спиняється. Проходить крізь них, наче крізь заметений снігом тунель, тільки з більшим натиском. Звук проходження дещо мені нагадав, але сказати, що саме, я б не міг. Перед очима витанцьовувала темна пелена, ніби

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

**ridmi**  
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

**КУПИТИ**